

کتاب‌های درسی و پویا و خاص

به‌طور کلی ارزیابی شما از کتاب‌های درسی هنر دوره اول متوسطه چیست؟ همین ابتدا باید عرض کنم که این کتاب‌ها با پژوهش‌ها و زحمات فراوانی تهیه و چاپ شده‌اند؛ لذا بر خود لازم می‌دانم از تمامی دست‌اندرکاران تهیه و تألیف آن‌ها تشکر و قدر دانی کنم. حدود هجده سال قبل از انتشار کتاب‌های حاضر، اولین دوره کتاب‌های هنر دوره راهنمایی (دوره اول متوسطه) به نام «آموزش هنر» تألیف و منتشر شد. آن کتاب‌ها در سال‌های اول پیشرو بودند. بعد از آن هم در دوره جدید شاهد انتشار و تغییرهایی اساسی در نوع تدریس و رویکرد آموزش هنر و نهایتاً چاپ کتاب‌های جدید هستیم. خیلی واضح بگویم، در تألیف کتاب‌های فرهنگ و هنر دوره اول متوسطه این چند سال اخیر، پویایی و فعالیت خاص و هدفمندی مشاهده می‌شوند. از هنرهای کمیاب و دشوار زیرلاکی تا عکاسی سهل و ممتنع، فارغ از ضعف و قوتشان، در این کتاب‌ها خودی نشان می‌دهند. این پویایی و تغییرات، بسیار مثبت و ثمربخش هستند اما متأسفانه کمبود ابزار و امکانات و نقص در سیستم، آن‌چنان که باید به کارایی و نتیجه‌های لازم منجر نمی‌شوند. لازم به

کتاب‌های درسی و پویا و خاص

گفت و گویا
سعید قاسمی
دبیر هنر شهر کرمان

دکتر اصغر خلیلی
عضو هیئت تحریریه مجله

ذکر است با توجه به نوع رویکرد آموزشی کتاب‌های هنر که همان تربیت هنری است، کمبود معلم متخصص هنر نباید در این نقض‌ها جایی داشته باشد. اما در واقعیت هنوز و همچنان تأثیر گذار است. در کل، با توجه به این روند پویا و فعال، معلم این درس همیشه باید به‌روز و آماده هر نوع تغییری حتی در شیوه آموزش خود باشد؛ این ویژگی ذات علم تعلیم یا پداگوژی (Pedagogy) است.

با توجه به گسترش سریع شبکه‌های مجازی و ورود دانش آموزان به زیست‌بوم جدید، آموزش سواد رسانه‌ای را از چه پایه‌ای ضروری می‌دانید؟

مثالی می‌زنم؛ در همان سنی که کودک گذشته، روی یک سطح، با مداد سیاه خط‌هایی شبیه «ماندالا» می‌کشید، کودک امروز، در همان سن، گوشی به دست می‌گیرد. محتوایش را می‌بیند، بازی می‌کند و حتی عکس و فیلم می‌گیرد. این قضیه تأثیر رسانه و ضرورت آموزش سواد رسانه‌ای را حتی قبل از آموزش الفبا بیان می‌کند. البته اینکه در چه سنی چه نوع سواد رسانه‌ای و چگونه به او آموزش داده شود، پژوهش و کارشناسی دقیقی می‌طلبد.

از میان رشته‌های هنری کدام رشته را نزدیک‌تر به زندگی روزمره دانش آموز می‌بینید و نحوه ارائه آن را چگونه توصیه می‌کنید؟

من رشته‌های هنرهای دیجیتال مانند عکاسی و به‌خصوص عکاسی با گوشی همراه، انار گرافیکی، فیلم و پویانمایی (انیمیشن) را توصیه می‌کنم. به دلیل فراگیری و همگانی شدن تلفن همراه، آموزش عکاسی با تلفن همراه و چگونگی تنظیمات ساده و مشترک آن نیاز هستند. سپس با توجه به تولید نرم‌افزارهای جدید و پراکندگی عکس، روش کار با یک نرم‌افزار، به‌خصوص از نوع مرتبط با تلفن همراهی، مؤثر است. معرفی جلوه‌های شاخصی که با نرم‌افزار می‌توان بر روی عکس اعمال کرد نیز اهمیت دارد.

با فراگیر شدن فضای مجازی هم، احتیاج به ساخت آگهی، اعلان (پوستر) و حتی فیلم‌های تبلیغاتی نیز همه‌گیر شده است. همین امر لزوم و حضور درس‌های گرافیکی را پررنگ‌تر می‌کند. ضمن اینکه یکی از موارد آموزش سواد رسانه‌ای همین بحث و فصل هنرهای گرافیکی می‌توان باشد. در این فصل معرفی و روش ساخت یک نوع ساده فیلم تبلیغی و یا پویانمایی با استفاده از روش‌های کلاسیک یا نرم‌افزارهای تلفن همراه نیز جذاب و کاربردی خواهد بود. البته این‌ها که گفتم به معنای حضور تلفن همراه در کلاس نیست.

نکته‌ای که نباید فراموش کرد این است که انتخاب هر یک از رشته‌های هنری، اعم از دانشگاهی یا سنتی، بستگی به جغرافیا، موقعیت اجتماعی، سرمایه، بازار کار و آینده آن هنر دارد. در رشته هنر هم به‌مانند رشته‌های دیگر، دانشجویان فارغ‌التحصیل‌هایی هستند که جذب بازار کاری غیر از رشته تحصیلی خود شده‌اند. همچنین هنرهای سنتی زیادی وجود دارند که مختص یک منطقه‌اند، اما دانش آموز یا دانشجوی امروز آن منطقه به هر دلیلی هیچ‌گونه نیاز و قرباتی به آن‌ها احساس نمی‌کند.

اگر شما طراح کتاب‌های درسی هنر بودید چه درسی را در محتوای آموزشی اضافه می‌کردید؟

در بخش هنرهای تجسمی جای فصلی به نام مجسمه‌سازی خالی است. ضمن اینکه برخی از ما معلم‌ها برای فصل هنرهای سنتی پایه

در تألیف کتاب‌های فرهنگ و هنر دوره اول متوسطه این چند سال اخیر پویایی و فعالیت خاص و هدفمندی مشاهده می‌شود

هفتم در درس آشنایی با سفال و کار با گل، نمونه‌هایی ساده از مجسمه را با دانش آموزان کار می‌کنیم. در این بخش، نقاشی دیجیتال و شناخت اولیه ابزار مشترک نرم‌افزارهای مربوطه را نیز ارائه می‌کنیم. در فصل عکاسی، همچنان که قبلاً گفتم، عکاسی از طریق تلفن همراه جذاب خواهد بود. شاید این نوع عکاسی هنوز مورد پسند افراد خاص نباشد، اما عوام درگیر آن هستند. در مورد فصل خوش‌نویسی باید بگویم، به‌طور کلی کار در مدرسه با قلم‌نی و مرکب مشکلات زیادی دارد که پرداختن به این موضوع مجال دیگری می‌طلبد. معلم‌های باتجربه کار با قلم‌نی و مرکب را محدود به بازه زمانی در سال تحصیلی می‌کنند؛ البته به گونه‌ای که فرصت برای مستعدان و علاقه‌مندان این هنر همیشه باقی باشد. اما خط تحریری باید در طول سال ساری و جاری باشد. در این زمینه اعتقاد بر این است که خط دانش آموزان خصوصیت‌هایی از جمله تناسب دور و سطح دارد. معلم می‌تواند با شناخت این خصوصیت‌ها، نزدیک‌ترین و متناسب‌ترین نوع خط یا روحیه دانش آموز را که اغلب نسخ و یا نستعلیق است، تشخیص و او را به سمت یادگیری آن‌ها سوق دهد.

نظرتان درباره آموزش خط تحریری در متوسطه اول چیست؟

در پایه هشتم و نهم آموزش خط تحریری شکسته نستعلیق را داریم. اگر چه برای دانش آموز جذابیت‌هایی دارد. اما به نظر من برای یادگیری، حتی نوع تحریری آن، دانش آموز باید حداقل شناخت لازم از نستعلیق داشته باشد که متأسفانه تعداد انگشت‌شماری از دانش آموزان به این شناخت می‌رسند. ضمناً در این بخش معرفی انواع «سته» آورده شده‌اند. حجم زیادی از صفحه‌ها را هم گرفته‌اند، اما کاربردی نیستند و فقط جنبه آشنایی دارند؛ تازه معلم تخصصی هنر در فهم و تفهیم آن دچار مشکل و ضیق وقت است. به نظر من می‌توان آن را خلاصه‌تر کرد و درس‌هایی مثل روش ساخت مرکب و شاید کاغذ را در این بخش جای داد.

آشنایی با اجراهای کم‌هزینه و ساده، مثل نقالی، نمایش نامه خوانی، نمایش رادیویی و حتی فوت و فن مجری‌گری و ... می‌تواند از جمله موارد کاربردی و جذاب این بخش باشد

درس اول مشاهده

هر پایان این درس از شما انتظار می‌رود:

- با زبانی ساده و روان از مخطوطات هنرهای سنتی بهره‌مند شوید و از آن‌ها لذت ببرید.
- با مفهوم مشاهده آشنا شوید و اهمیت آن را در طراحی درک کنید.
- با استفاده از منابع مختلف، قدرت مشاهده را در خود تقویت کنید.
- با مشاهده‌های مختلف در ذهن خود تصور کنید و قدرت تصور کردن و مشاهده کردن را درک کنید.
- فرجه‌های ساده‌ای از تصاویر ساده‌های مختلف بسازید.
- توجه‌هایی از فرجه‌های ساده، از موجودات و پدیده‌های طبیعی را در برات ترسیم کنید - جزئیات مشخص ندهد.

فکر کنید:

• با اوقات خود نگاه کنید. دنیای اطراف ما را از نگاه پدیده‌های متنوع است. برای مثال برگ‌ها گیاه را با دقت مشاهده کنید. هر کدام از گیاه چه شکلی دارد؟ چگونه می‌توانیم این اشکال را طراحی کنیم؟

از گذشته‌های بسیار دور انسان‌ها سعی در تصویر کشیدن دنیای اطراف خود داشته‌اند. آنها برای این کار با دقت دنیای اطراف خود را تامل می‌کنند. امروزه هم هنرمندان برای ساختن مجسمه به مشاهده محیط اطراف خود می‌پردازند و پدیده‌های خود را از آن بیان می‌کنند. آیا زیبایی این اشکال تنها در ذهن ماست یا می‌توان این زیبایی را در طراحی تبدیل نمود؟

بخش دوم

نمایشگاه

فصل اول: آشنایی با برخی اصطلاحات خوشنویسی و ابزارهای خوشنویسی

فصل دوم: پدیدایش و سیر تحول هنر خوشنویسی و آموزش سطر نویسی مستعرب

سفالگری کنید:

با استفاده از روش فشاری یک کاسه کوچک بسازید.

شکل دراز و باریک / شکل دراز و پهن / شکل دراز و پهن / شکل دراز و پهن

خود ازیایی:

• با استفاده از این روش یک فنجان کوچک به شکل لعل‌ها بسازید.

مناسبتی برسیم؟

آشنایی با اجراهای کم‌هزینه و ساده، مثل نقالی، نمایش نامه‌خوانی، نمایش رادیویی و حتی فوت و فن مجری‌گری و... می‌توانند از موردهای کاربردی و جذاب این بخش باشند. در عین حال می‌توان متن نمایشی کوتاهی را، با توضیح‌های اجرایی در کلاس که قابلیت استفاده برای معلم‌های غیر تخصصی را هم داشته باشد، به این بخش افزود.

من در تجربه‌ای شخصی، تمام کلاس را درگیر روند اجرایی یک نمایش کوتاه می‌کنم. به این صورت که مانند یک گروه اجرایی، پس از انتخاب متن مناسب، دانش‌آموزان را گروه‌بندی و تفهیم وظیفه می‌کنم. گروه بازیگران، گروه دستیاران، گروه طراح و اجرای آرایه (دکور) و تهیه لوازم جانبی (اکسسوار، گروه نور، گروه موسیقی، گروه لباس، گروه گریم و چهره‌آرایی، گروه ساخت عروسک و ماسک، گروه تبلیغات که خود شامل گروه فیلم و عکس، گروه اعلان (پوستر)، گروه ایده و ساخت آگهی تبلیغاتی (تیزر)، گروه طراحی و فروش بلیط، گروه دعوت‌نامه و حتی گروه جذب پشتیبان مالی را تشکیل می‌دهم. بعد از این‌ها با یک برنامه زمان‌بندی درست به سمت اجرا پیش می‌روم.

لازم است بر اجرای این روش تأکید کنم؛ چرا که به جز کار گروهی منسجم که در سایه‌ی درایت و مدیریت معلم و همکاری دانش‌آموزان شکل می‌گیرد خاطرهای جذاب و ماندگار را برای همیشه در ذهن همه، دانش‌آموزان، والدین و مربی‌ها، ثبت می‌کند.

واضح است برخی از مواردی که ذکر کردم مدنظر مؤلف‌های کتاب‌ها بوده‌اند، اما بنا به دلایل و یا محدودیت‌هایی، ورود به آن‌ها صلاح دانسته نشده است. در پایان امیدوارم هر ساله شاهد پویایی بیشتر، تغییرات بهتر و به‌روز در کتاب‌ها باشیم.

هنرهای سنتی چطور؟

در بخش هنرهای سنتی، با توجه به گستره وسیع و متنوع فرهنگ و هنر کشور عزیزمان، سعی شده است که به هنرهای شاخص پرداخته شود. بنابراین، هر معلمی با توجه به هنر رایج اقلیمش آن را آموزش می‌دهد. با این همه باز هم جای هنرهایی مانند تذهیب و نقاشی و نقش‌قالی با آن همه قدمت در این کتاب‌ها خالی هستند. البته در حد اشارت‌هایی کوتاه و چند تصویر به آن پرداخته شده‌اند. به نظر من این هنرها باید به صورت نظری و عملی ارائه شوند، ضمن اینکه برای سهولت اجرا در کلاس به جای آبرنگ و گواش و قلم‌مو می‌توان از مدادرنگی و... استفاده کرد.

نظرتان درباره هنرهای دیگر چیست؟

در این بخش، رسم الخط سنتی هجاهای کوتاه و بلند را داریم که به دلیل نقص‌هایی که دارند اغلب معلم‌های هنر به آن ورود نمی‌کنند. این بحث نیاز به توضیح و تدریس بیشتری دارد، اما حذفش هم مشکلی ایجاد نمی‌کند. در بخش هنرهای نمایشی، می‌توان گونه‌های گوناگون فیلم (داستانی، مستند و...) را تیتروار معرفی کرد. فیلم‌سازی آسان یا آشنایی با مرحله‌های ساخت فیلم کوتاه حتی به شکل نظری هم مفید و کاربردی خواهد بود.

ساخت انواع صورتک (ماسک) و عروسک، معرفی عروسک‌های نمایش‌های سنتی ایران و جهان و روش ساخت آن‌ها، آشنایی با شیوه‌ها و وسایل چهره‌آرایی (گریم) نیز مناسب هستند.

یکی از مشکل‌های کلاس درسی هنرینه‌های اجراست. در این مورد چطور می‌توانیم به راهکارهای